

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Victor-Alexandru Briciu

Ovidiu Imbuzan

CNFIS-FDI-2024-F-0419 - f2f/e-DESTIN

Ediția 2024

Cuprins

Cuvânt înainte	2
Spre o universitate incluzivă: depășirea barierelor în comunicare	3
Bariere și provocări în calea incluziunii	8
Puterea cuvintelor: limbajul incluziv în mediul academic	11
Studenți cu dizabilități: dreptul la educație și provocările integrării	14
Ghid practic de comunicare cu studenții cu dizabilități	17
Concluzii	27
Bibliografie	29

Cuvânt înainte

Comunicarea este esențială în orice societate, iar în cadrul unei universități incluzive, aceasta capătă o importanță și mai mare. Acest ghid își propune să ofere cadrelor didactice, personalului administrativ și tuturor celor implicați în viața academică o serie de îndrumări și sfaturi practice pentru a comunica eficient cu studenții cu dizabilități.

Ne dorim să contribuim la crearea unui mediu universitar primitor și accesibil, în care toți studenții să se simtă respectați și valorizați. O comunicare incluzivă poate face o diferență semnificativă în experiența academică a studenților cu dizabilități, contribuind la integrarea lor armonioasă în comunitatea universitară.

Vă invităm să parcurgeți acest ghid și să vă inspirați din exemplele de bune practici prezentate, pentru a putea construi relații autentice și a oferi sprijin tuturor studenților, indiferent de nevoile lor specifice.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Spre o universitate incluzivă: depășirea barierelor în comunicare

Persoanele cu dizabilități se confruntă adesea cu discriminare și excluziune socială, generate de prejudecăți și stereotipuri înrădăcinate în mentalitatea colectivă. Acest capitol abordează provocările incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, subliniind rolul comunicării în depășirea barierelor și în promovarea unui mediu social mai echitabil și mai incluziv.

Vom analiza cum prejudecățile și stereotipurile contribuie la marginalizarea persoanelor cu dizabilități și cum o comunicare eficientă poate facilita integrarea lor în societate. De asemenea, vom examina inițiativele și strategiile la nivel european și național care vizează promovarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități și eliminarea barierelor în calea participării lor depline la viața socială.

Un accent deosebit va fi pus pe importanța educării și sensibilizării publicului cu privire la nevoile și drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și pe rolul instituțiilor educaționale în crearea unui mediu incluziv și accesibil.

Una dintre cele mai discriminate categorii sociale este cea a persoanelor cu dizabilități. O societate care evoluează este o societate care se modelează biologic sub controlul conștiinței și iubirii aproapelui, antipolul luptei pentru supraviețuire. Schimbarea mentalităților prin norme, legi și reglementări precise pot aduce modificări pe termen lung asupra

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

atitudinii bazate pe prejudecăți și stereotipuri îndreptate împotriva oricăror minorități. În plus, axioma comunicării potrivit căreia comunicarea este digitală și analitică, ne relevă faptul că, prin analogie, noi respingem inconștient ceea ce nu ni se aseamănă, ceea ce este ieșit din tipare.

Astfel, din acest punct de vedere, minoritarii tind să fie excluși, iar etichetele și blocajele în comunicare, bazate pe prejudecăți, duc, de cele mai multe ori, la evaluări eronate, negative și lipsite de empatie. Între cei doi - societate și individ - există o comunicare perpetuă, influențată de diferiți factori, atât digitali, cât și analogi (Abric, 2002, Nuță, 2004).

În cele mai multe cazuri, nu persoanele cu dizabilități sunt neadaptate la societate, ci societatea este cea care nu poate garanta incluziunea eficientă, participativă și optimă, din lipsă de reglementări și proceduri care să elimine barierele de orice fel din calea unei vieți sociale integrate a acestor persoane. Iar cele mai greu de înlăturat bariere nu sunt de natură fizică sau de adaptare la mediu, ci mentalitățile. Un paralytic atins de poliomielită, de exemplu, deși are o infirmitate fizică va fi perceput ca având și o infirmitate mentală, din pricina distorsionării expresiei faciale și a comunicării anevoioase cauzată de rigiditatea musculară. Marginalizarea socială este izvorâtă din eliminarea inconștientă a indivizilor neadaptați biologic, deci neadaptați vieții. O societate evoluată nu își marginalizează indivizii, ci îi educă și se adaptează.

Pârghiile de comunicare se construiesc anevoios din pricina particularităților fiecărei categorii defavorizate sau a persoanelor afectate, particularități ce trebuie incluse în reglementări și strategii care să fie

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

adoptate de structuri pe verticală, de sus în jos. Astfel, la nivel european, în data de 16 ianuarie 2020, s-a adoptat prima strategie în ceea ce privește persoanele cu dizabilități, chiar dacă Uniunea Europeană (Imaginea 1) este considerată ca având cea mai mare rată în aplicarea măsurilor în vederea creșterii accesibilității, de exemplu (ONU, 2020).

Potrivit Strategiei europene 2010-2020 pentru persoanele cu handicap (Comisia Europeană, 2010, p. 2), se declară: „În Uniunea Europeană (UE), o persoană din șase suferă de handicap 1, de la o formă ușoară până la o formă gravă, iar în total, aproximativ 80 de milioane de persoane nu pot, deseori, să participe din plin la viața socială și economică din cauza barierelor fizice și comportamentale. Nivelul de sărăcie a persoanelor cu handicap este cu 70% superior mediei înregistrate, fapt care se datorează parțial accesului lor limitat la ocuparea forței de muncă. Mai mult de o treime din persoanele în vârstă de peste 75 de ani suferă de anumite handicapuri care le restrâng parțial posibilitățile, iar peste 20% suferă de o formă de handicap care îi limitează în mod considerabil. În plus, se prevede că aceste cifre vor crește pe măsură ce populația UE îmbătrânește. UE și statele sale membre dispun de un mandat ferm pentru îmbunătățirea situației sociale și economice a persoanelor cu handicap.”

Strategia se axează pe eliminarea barierelor, fiind identificate „opt domenii de acțiune principale: accesibilitate, participare, egalitate, ocuparea forței de muncă, educație și formare, protecție socială, sănătate și acțiune externă. Pentru fiecare domeniu, sunt definite acțiuni-cheie împreună cu obiectivul principal al UE” (Comisia Europeană, 2010, p. 3)

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

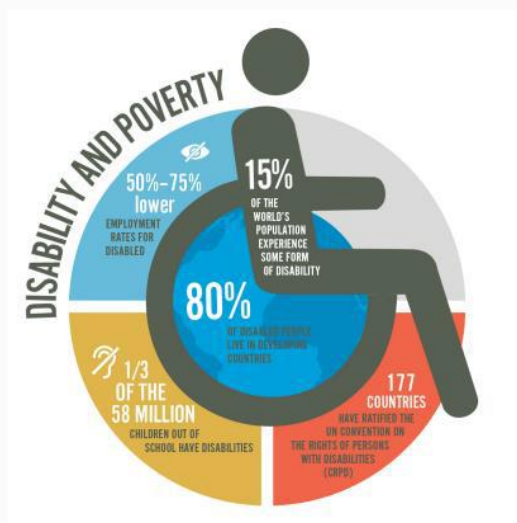
Imaginea 1: Accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în lume

Sursa: Organizația Națiunilor Unite (2020). Preluat de pe <https://www.un.org>

Statisticile arată îngrijorător (Imaginea 2), fapt ce demonstrează că incluziunea socială este o necesitate globală stringentă. Nu putem ajunge la rezultate dacă aceste măsuri nu sunt luate la nivelul structurilor educaționale. De aceea, doar prin educație se pot schimba semnificativ lucrurile, căci se lucrează direct asupra mentalităților de masă și formărilor de opinie.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Imaginea 2: Ponderea persoanelor cu dizabilități în societatea actuală

Sursa: Banca Mondială (2018). Preluat de pe <https://www.worldbank.org>

În România există *Legea privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități nr. 448*, adoptată în 2006. Societatea românească nu a dezvoltat și promovat mentalități și obiceiuri civice sănătoase pentru susținerea, în cel mai înalt grad a persoanelor cu dizabilități. Este un proces lung care a început și care, sub presiunea forumurilor internaționale, va avea o linie directoare, în următorii ani.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Bariere și provocări în calea incluziunii

Pentru început, pentru a fi familiarizați cu subiectul discutat în acest Ghid de bune practici, sunt necesare câteva definiții importante:

- Dizabilitate - Stare fizică, psihică sau mintală, care limitează o persoană în deplasare, activitate, receptare; handicap (Dexonline, 2020).
- Handicap - Întrecere sportivă. Greutate suplimentară, diferență de timp sau distanță impusă unora dintre concurenți la o întrecere sportivă. Întrecere în care concurenții inferiori capătă un avantaj pentru a se egala șansele; avantajul acordat unui concurent inferior. Deficiență senzorială, motorie, mintală sau orice altă infirmitate a unei persoane. Piedică în desfășurarea unei activități; dezavantaj. Stare de inferioritate (fizică sau morală). Dezavantaj, dificultate, greutate, impas, impediment, inconvenient, neajuns, nevoie, obstacol, opreliște, piedică, stavilă (Dexonline, 2020).
- Comunicare – reprezintă ansamblul proceselor prin care se efectuează schimburi de informații și de semnificații între persoanele aflate într-o situație specială dată (Abric, 2002, p. 14).

Această alăturare de definiții a fost aleasă pentru a observa interpretarea pe care oamenii o pot da atunci când utilizează doi termeni diferiți pentru a caracteriza aceeași persoană. Astfel, o persoană cu *handicap* poate fi privită atât ca având o infirmitate, cât și ca o persoană căreia i se dă (prin alterare de sens) anumite avantaje (de către societate),

fiind în inferioritate. Punerea pe o treaptă inferioară (inconștient comunicată prin alterarea de sens) modifică percepția receptorului cu privire la persoana etichetată. Iată cum o astfel de persoană este o „greutate”, o piedică pentru societate. Codificarea de sens al acestui termen influențată de educația și viziunea, atât a celui care emite, cât și a celui care recepționează un simplu schimb de informații, despre o persoană cu infirmități și-a dovedit de atâtea ori efectele negative în societate.

Termenul de „dizabilitate” nu definește persoana și nu se poate altera atât de ușor, din acest motiv este recomandat în comunicarea incluzivă. În acest punct al discuției ar fi utilă prezentarea câtorva definiții ale dizabilității, așa cum au fost formulate de diferite organizații:

Organizația Mondială a Sănătății (2001, 2004) propune următoarea definiție a dizabilității: „Dizabilitatea este reprezentată de orice restricție sau lipsă (rezultată în urma unei infirmități) a capacității (abilității) de a îndeplini o activitate în maniera sau la nivelul considerate normale pentru o ființă umană”.

Organizația Națiunilor Unite (ONU), în baza Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (2006), utilizează următoarea definiție: „Persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți”.

Potrivit Organizației Internaționale a Persoanelor cu Dizabilități (DPI), dizabilitatea este definită ca fiind „rezultatul interacțiunii dintre o persoană

care are o infirmitate și barierele ce țin de mediul social și atitudinal de care ea se poate lavi” (Bivol, 2012, p. 464)

În Legea privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități nr. 448/2006, principala lege din România care protejează drepturile acestei categorii sociale se dă următoarea definiție „Persoanele cu dizabilități sunt acele persoane cărora mediul social, neadaptat deficiențelor lor fizice, senzoriale, psihice, mentale și/sau asociate, le împiedică total sau le limitează accesul cu șanse egale la viața societății, necesitând măsuri de protecție în sprijinul integrării și incluziunii sociale” (Pro Stem Cell, 2020).

Cuvântul cheie care trebuie menționat aici este cel de *barieră*, aflat, în acest caz, în opoziție cu termenul de *inadaptabilitate* socială. Emițătorul însuși ar trebui să se adapteze situației, personalității și modului de viață al receptorului, limbajul necesitând a fi ajustat diferențelor dintre oameni și nu invers. Pe de altă parte mesajul transmis nu poate fi decodificat de receptor dacă anumite obstacole de natură fizică îi îngreunează sau chiar îi fac imposibilă decodarea, așa cum sunt deficiențele de auz și văz, ori cele cauzate de infirmități mentale și emoționale, din sfera autismului, spre exemplu, dar și mimica rigidă care alterează expresiile faciale ale celor care sunt parțial imobilizați. Aceste infirmități sunt ele în sine niște bariere. Oamenii cu astfel de probleme pur și simplu joacă mai mereu după regulile unei majorități și încearcă individual să se adapteze situației celor „normali” când, de fapt, societatea prin indivizii săi ar trebui să parcurgă jumătate din drum pentru o mai bună înțelegere și crearea sentimentului

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

de apartenență. Limbajul semnelor ori alfabetul Braille sunt exemple în susținerea acestei idei.

Terminologia utilizată pentru a descrie persoanele cu dizabilități poate reflecta și perpetua atitudini sociale stigmatizante. Acest capitol a subliniat importanța limbajului incluziv și a înțelegerii nuanțate a conceptului de dizabilitate. Am analizat definițiile "dizabilitate" și "handicap", evidențiind conotațiile negative asociate cu cel de-al doilea termen. De asemenea, am explorat perspective diferite asupra dizabilității, oferite de organizații internaționale și de legislația română.

Un aspect cheie al acestui capitol a fost sublinierea rolului barierelor sociale și atitudinale în limitarea participării persoanelor cu dizabilități la viața socială. Am concluzionat că o abordare incluzivă necesită adaptarea mediului și a atitudinilor la nevoile diverse ale tuturor indivizilor, promovând astfel o societate mai justă și mai echitabilă.

Puterea cuvintelor: limbajul incluziv în mediul academic

Comunicarea incluzivă reprezintă o abordare esențială în crearea unui mediu universitar accesibil și primitor pentru toți studenții, indiferent de nevoile lor specifice. Acest capitol explorează principiile și practicile comunicării incluzive, cu accent pe rolul limbajului în promovarea respectului, a empatiei și a egalității de șanse.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Vom analiza cum un limbaj incluziv poate contribui la crearea unui climat de comunicare pozitiv și eficient, în care toți studenții se simt valorizați și au posibilitatea să își atingă potențialul maxim. De asemenea, vom discuta despre importanța conștientizării impactului cuvintelor și a adaptării comunicării la nevoile diverse ale studenților.

Un accent deosebit va fi pus pe modul în care comunicarea incluzivă poate contribui la crearea unei culturi organizaționale bazate pe respect, încredere și apartenență.

Calitatea relațiilor interumane sunt direct influențate de calitatea comunicării. Situația cea mai propice comunicării este, așadar, cea în care nimeni nu se simte judecat, etichetat, manipulat ori hărțuit. Este important să învățăm să (ne) ascultăm (comunicarea intra- și interpersonală), să (ne) observăm, să (ne) analizăm, și abia apoi să (ne) exprimăm.

Termenul de comunicare incluzivă „recunoaște că oamenii comunică diferit și încurajează utilizarea unei varietăți de tehnici. Incorporează toate formele de comunicare, atât verbale, cât și non-verbale; comunicarea non-verbală este adesea la fel de importantă pentru semnificație ca ceea ce se spune. Conștientizând și încorporând abilități de comunicare incluzive în schimburile de zi cu zi, șansele de interacțiuni pozitive și eficiente cu toți oamenii sunt crescute. Acestea se aplică interacțiunilor cu oricine” (Adcet, 2020).

În fapt, avem nevoie de reguli simple și de bun simț: crearea unui mediu plin de respect, în care fiecare să se simtă apreciat și respectat. Includerea înseamnă că toate perspectivele și contribuțiile participanților

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

sunt apreciate, iar membrii ei sunt împuterniciți să fie ei înșiși. Ca urmare, se generează sentimentul de apartenență, o cheie importantă în stabilirea unui raport, fără de care comunicarea nu poate avea loc, deoarece comunicarea nu este doar conținut, ci și relație (Nuță, 2004).

Limbajul incluziv acordă o importanță deosebită cuvintelor și impactului pe care le pot avea acestea, pentru că ființa umană „este un agent de comunicare socială” (Lecomte, 2004) și orice realitate socială este investită cu semnificații. Comunicarea incluzivă este eliberată de stereotipii, așteptări limitative ori conotații negative și se adaptează mereu audienței, oferind empatie, împuternicire și crearea unei culturi organizaționale proprii, dacă se impune (Cordivano, 2019). Elementele procesului de comunicare pot fi perturbate în cazul persoanelor cu dizabilități. Comunicarea incluzivă recurge la un limbaj propriu pentru a maximiza emiterea și receptarea mesajului și a informațiilor. Garanția unei mai bune incluziuni este șansa de a avea acces la educație.

Am văzut că o comunicare incluzivă presupune adaptarea la nevoile individuale ale studenților, folosirea unui limbaj care promovează egalitatea de șanse și crearea unui sentiment de apartenență la comunitatea universitară.

În final, am subliniat că accesul la educație este un drept fundamental al tuturor studenților, iar comunicarea incluzivă joacă un rol cheie în facilitarea acestui acces și în crearea unui mediu academic în care toți studenții au posibilitatea să se dezvolte și să reușească.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Studenți cu dizabilități: dreptul la educație și provocările integrării

Cu referire specifică la învățământul superior, Convenția ONU 61/106 din 2006 precizează că persoanele cu dizabilități „au acces la educația terțiară generală, formarea profesională, educația adulților și învățarea pe tot parcursul vieții, fără discriminare și în mod egal cu ceilalți”.

Despre educația incluzivă a tinerilor cu dizabilități din învățământul superior sunt de remarcat referințele valoroase propuse de Popovici și Diaconescu (2018, pp. 81-82): În unitățile de învățământ superior trebuie promovate egalitatea de șanse pentru toți studenții, principiile nediscriminării și egalității de tratament, acceptarea diversității și eliminarea barierelor care împiedică sau limitează participarea în condiții de egalitate deplină. Educația incluzivă presupune programe educaționale regulate apropiate de nevoile fizice, curriculare și sociale ale tuturor studenților, inclusiv a celor cu diverse dizabilități. Cu toate acestea, tinerii cu dizabilități se confruntă cu situații în care nu pot continua studiile, fiind excluși din învățământ, fie prin neînscrisere, fie prin abandon școlar. Diferite studii au arătat că și în situația în care tinerii cu dizabilități sunt înscriși în unități de învățământ, o proporție semnificativă dintre aceștia abandonează studiile. Motivele pot fi variate și, deși reprezintă de fapt bariere cu care s-au confruntat și pe parcursul etapelor anterioare (corespunzătoare învățământului primar, gimnazial, liceal), la nivelul educației universitare pot fi uneori mult mai dificil de depășit.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Între factorii care pot genera, direct sau indirect, discriminare în mediile educaționale, se situează:

- lipsa unor facilități de tip arhitectural, clădiri cu căi de acces neadaptate pentru persoanele cu handicap fizic;
- incapacitatea de a asigura comunicarea adecvată și interpretarea limbajului mimico-gestual;
- neadaptarea din punct de vedere pedagogic la nevoile specifice cu un curriculum inadecvat;
- cursurile de formare, cu activități la care o persoană cu dizabilități nu are acces;
- dificultățile de acreditare a formării (vocaționale, academice).

Așadar, referitor la aceste constatări, se impune necesitatea creării unor ghiduri de bune practici în fiecare structură educațională care să dea șanse egale cât mai multor tineri dornici să studieze. Chiar dacă nu vor fi eliminate complet toate barierele în comunicare și nu va fi creată o accesibilitate totală, tinerii cu dizabilități vor avea totuși șanse mai mari privind o accesare ulterioară a pieței muncii și o integrare socială armonioasă.

Accesul la educație este un drept fundamental al tuturor persoanelor, iar studenții cu dizabilități se confruntă cu numeroase bariere în exercitarea acestui drept. Acest capitol a subliniat importanța promovării educației incluzive în învățământul superior și a eliminării obstacolelor care împiedică participarea deplină a studenților cu dizabilități la viața academică.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Am evidențiat faptul că tinerii cu dizabilități se confruntă cu riscul excluziunii din învățământ și cu dificultăți în finalizarea studiilor, din cauza unor bariere de natură arhitecturală, comunicațională, pedagogică sau socială.

În concluzie, crearea unui mediu universitar incluziv necesită implementarea unor politici și practici care să garanteze egalitatea de șanse și accesul la educație pentru toți studenții, indiferent de nevoile lor specifice. Doar astfel putem construi o societate mai justă și mai incluzivă, în care fiecare individ are posibilitatea să își atingă potențialul maxim.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Ghid practic de comunicare cu studenții cu dizabilități

În cele ce urmează este prezentat schematic un posibil ghid de bune practici privind comunicarea cu studenții care au unele dizabilități.

Obiectiv

Obiectivul acestuia este de a oferi îndrumări specifice tuturor celor care acordă sprijin și susținere studenților cu dizabilități, ce urmează cursuri atât în mediul online, cât și fizic, ca parte integrantă a programelor incluzive de studiu, pe care instituția academică le oferă. El nu trebuie considerat ca fiind reglementar, ci orientativ.

Cui se adresează?

Acest ghid se adresează tuturor acelor implicați în relaționarea directă cu studenții cu dizabilități: corpului didactic și administrativ, auxiliar, părinți, însoțitori, personalului de specialitate (psihologi, fizioterapeuți, pedagogi), altor studenți.

Scop

Scopul acestui ghid de bune practici este realizarea unei mai bune planificări, gestionări, monitorizări și evaluări a activității studenților cu

dizabilități, prin prisma comunicării inter-relaționale. O mai bună comunicare poate facilita o abordare mai eficientă, îmbunătățită, ceea ce pe termen lung poate genera progrese în abordare și linii directe pentru seturi de principii și reglementări interne.

Egalitatea de șanse și tratament

Acesta este un concept conform căruia toate ființele umane sunt libere să-și dezvolte capacitățile personale și să aleagă fără limitări impuse de roluri stricte; faptul că diferitele comportamente, aspirații și necesități ale femeilor și bărbaților sunt luate în considerare, evaluate și favorizate în mod egal înseamnă că femeile și bărbații se bucură de aceeași libertate de a-și realiza aspirațiile. Se referă la absența barierelor în ceea ce privește participarea economică, politică și socială și tratament egal pentru toți cetățenii indiferent de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, vârsta, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu.

Începând cu anul 2006, Legea 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați include și discriminarea multiplă - orice faptă de discriminare bazată pe două sau mai multe criterii de discriminare.

Toate ajustările de comunicare și îndrumările propuse în acest ghid caută să fie proactive în interacțiunea cu studenții și să înlăture ori să reducă la minim barierele în comunicare pentru a mări accesibilitatea la

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

educație. De reținut, că prin menținerea unui dialog onest și deschis se pot face ajustări pe baza liberei exprimări și decizii luate la nivel individual. Focalizarea ar trebui să fie pusă pe sporirea accesibilității nu pe mesajele prezente în ghid care ar putea să devină standard, din lipsă de empatie. Părinții și însoțitorii pot fi acea punte de legătură, care, prin cooperare și implicare, să mărească șansele integrării. Circumstanțele individuale vor fi discutate la nivel de comisii organizate periodic, cu accesul opțional al aparținătorilor/ studenților cu dizabilități.

Unitatea de învățământ își asumă deciziile luate, ținând seama de toate reglementările legislative în vigoare. Acest ghid va fi însoțit de reglementări legislative și interne atunci când este parcurs, unde sunt stipulate drepturile, obligațiile și rolurile tuturor celor implicați.

Principii etice

Dacă o persoană nu dorește să îi fie dezvăluită infirmitatea/dizabilitatea, ea va fi tratată conform dorinței sale. Legile protejează datele cu caracter personal și deciziile luate cu privire la imaginea și sănătatea persoanei. Totuși, în anumite circumstanțe, se pot face recomandări în sensul dezvăluirii, pentru a asigura protecția și siguranța sa, dar decizia va aparține întotdeauna persoanei în cauză.

În cazul în care un student dezvoltă o dizabilitate, unitatea de învățământ va face toate eforturile și demersurile pentru a-l menține printre studenți și a-i asigura reintegrarea acestuia.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Îndrumare pentru părinți / însoțitori

- tratați-vă fiul/fiica ca fiind o persoană integră;
- acordați independență în exprimarea emoțiilor și deciziilor;
- fiți deschis și colaborativ; nu vă temeți să deveniți vulnerabil;
- decideți împreună cu fiul/fiica dumneavoastră cât efort veți depune în vederea dezvoltării sale, dacă situația o cere;
- comunicați încă de la început cât mai descriptiv posibil situația și particularitățile personalității și infirmității fiului/fiicei dvs., dacă vi se cere ajutorul;
- relatați tot ceea ce ar putea influența în bine progresul, în procesul de învățare;
- orice modificare de atitudine și comportament pe parcursul anului ar trebui anunțată;
- cereți consiliere de specialitate dacă nu reușiți să faceți față situațiilor curente sau progresului;
- informați-vă permanent despre programele care oferă sprijin și despre granturi ori burse;
- fiți pregătit și deschis să faceți eforturi de reabilitare interioară în folosul dezvoltării sale.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Îndrumare pentru profesori (Adcet, 2020)

- Amintiți-vă întotdeauna că o persoană cu handicap este o persoană ca oricine altcineva. Tratați adulții ca pe adulți;
- Puneți persoana pe primul loc și nu dizabilitatea acesteia;
- Privește și vorbește direct persoanei, mai degrabă decât să comunici cu ea prin însoțitorul său;
- Când întâlniți o persoană cu deficiențe de vedere, identificați-vă pe dumneavoastră și pe cei care vă sunt alături și informați persoana cu deficiențe de vedere atunci când plecați;
- Oferiți asistență numai atunci când oferta dvs. de ajutor a fost acceptată;
- Folosiți abilități de ascultare reflexivă: puneți întrebări deschise, rezumați ceea ce a spus sau a cerut cealaltă persoană pentru a asigura o înțelegere corectă;
- Când comunicați cu o persoană cu dificultăți de vorbire, aveți răbdare și acordați-i timp pentru a-și completa propozițiile;
- Așezați-vă întotdeauna în fața studentului căruia îi vorbiți;
- Opriți sau dezactivați zgomotul de fundal sau muzica;
- Asigurați-vă că doar o singură persoană vorbește în timpul conversațiilor sau discuțiilor;

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

- Repetați întrebările și comentariile altor studenți pentru a vă asigura că toată lumea a auzit;
- Citiți cu voce tare materialul prezentat vizual;
- Oferiți instrucțiuni orale și scrise;
- Ritmează-ți fluxul vorbirii;
- Utilizați un limbaj afirmativ care arată că susțineți cu adevărat și cu respect calitățile personale, eforturile de schimbare și punctele tari ale studenților dumneavoastră;
- Folosiți întrebări clare, scurte, adecvate și deschise care împuternicesc și vin în sprijinul ideilor exprimate de student;
- Repetați informațiile transmise dacă este nevoie, clar și cu răbdare;
- Comunicați scriind dacă vorbirea nu vă ajută;
- Când studenții au asistenți, cum ar fi îngrijitori sau interpreți, adresați întrebările și comentariile direct studentului;
- Dacă este necesar, permiteți pauze scurte pentru a permite studenților cu sisteme de amplificare vocală și interpreților în limbajul semnelor să țină pasul;
- Fii flexibil - dacă o strategie de comunicare nu funcționează, încearcă alta;

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

- Când vorbiți cu o persoană care folosește un scaun cu rotile sau cârje, folosiți un scaun pentru a vă poziționa la nivelul ochilor respectivului student;
- Acordați timp și spațiu studenților care au nevoie de pauze pentru diferite proceduri medicale;
- Adaptați fiecărui student elemente ale comunicării nonverbale și paraverbale.

Iată câteva sugestii de comunicare în ceea ce privește persoanele cu anumite dizabilități:

Leziuni cerebrale dobândite

- Poartă dialogul într-un loc liniștit;
- Discutați câte un subiect;
- Repetați informațiile;
- Nu presupuneți că persoana a înțeles ceea ce aveți de spus;
- Nu presupuneți că ați înțeles sensul din spatele spuselor studentului.

Afectarea auzului

- Stați în fața persoanei cu care discutați și vorbiți într-un mod normal - nu strigați;

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

- Asigurați-vă că vă aflați într-o zonă bine iluminată, cu un nivel scăzut de zgomot;
- Folosiți propoziții și întrebări clare, scurte;
- Comunicați scriind dacă vorbirea nu funcționează.

Handicap intelectual

- Fiți răbdător;
- Acordați persoanei timp pentru a-și exprima ideile și a participa;
- Nu vă grăbiți, folosiți propoziții scurte;
- Luați în considerare utilizarea imaginilor sau a gesturilor pentru a vă ajuta să includeți studenții în conversație;
- Oferiți-vă să scrieți instrucțiuni, dacă este necesar.

Boală mintală

- Vedeți persoana, nu simptomul;
- Creați un mediu relaxat, fără amenințări;
- Arătați înțelegere și compasiune, empatizați fără a fi în mod necesar de acord;
- Dacă persoana este dezorientată sau răspunde într-un mod necorespunzător, dați persoanei spațiu și evitați inițial contactul vizual, atingerea sau confruntarea.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Deficiență fizică

- Comunicați cu oamenii la nivelul ochilor;
- Amintiți-vă că un scaun cu rotile este o extensie a persoanei, nu atingeți și nu împingeți scaunul decât dacă vi se cere;
- Asigurați-vă că holurile, coridoarele, căile și culoarele sunt libere.

Deficiență de vorbire

- Fiți într-un spațiu liniștit, aveți răbdare și oferiți-i persoanei timp;
- Întrebați dacă persoana are o altă metodă de comunicare;
- Dacă nu ați înțeles ceva, cereți-i persoanei să repete;
- Luați în considerare utilizarea stiloului și a hârtiei pentru a comunica.

Deficiență vizuală

- Când întâlnești pe cineva, prezintă-te în mod normal ca nivelul vocii și ton;
- Dacă vi se cere să ghidați o persoană, oferiți-vă brațul și permiteți-le să controleze orice mișcare;
- Fiți specific atunci când dați indicații;
- Dacă părăsiți o cameră, spuneți ceva care vă indică plecarea;
- Dacă o persoană are un câine călăuzitor, nu-l loviți sau distrați câinele;

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

- Adresați-vă întotdeauna persoanei și nu câinelui.

Îndrumare pentru studenții cu dizabilități

- Căutați cele mai accesibile surse de informare care vă sunt necesare;
- Identificați persoanele responsabile să vă ajute pe tot parcursul studiului;
- Transmiteți clar ce oportunități doriți să valorificați și/sau la ce anume ați dori să aveți acces;
- Dacă nu reușiți să vă faceți înțeles, nu renunțați, găsiți o modalitate optimă pentru dumneavoastră;
- Fiți proactiv și veniți în întâmpinarea celor care doresc să vă ajute sau să vă îndrume, participând la discuții și dezbateri cu caracter decizional în ce privește persoanele cu dizabilități;
- Exprimați clar ceea ce simțiți și nu vă temeți să fiți vulnerabil.

Ca idee generală, toate categoriile de persoane care desfășoară un proces de comunicare în care sunt implicați studenți cu dizabilități ar trebui să urmeze un program special de formare, în cadrul căruia să-și însușească atât cunoștințele generale despre dizabilități, cât și forme și metode de comunicare concrete.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Concluzii

Nu este ușor să creezi accesibilitate și incluziune pentru toți membrii societății. Tot mai multe organizații și structuri fac eforturi pentru a facilita o viață împlinită celor mai puțin favorizați. Îndrumarea și educarea permanentă pot reduce substanțial diferențele, cu accentul pus pe o bună comunicare.

Dacă ar fi să identificăm un concept aflat în antiteză cu comunicarea de tip incluziv am putea discuta despre fenomenul mcdonaldizării definit de George Ritzer (2011). Dimensiunile acestei tendințe globale pun accent pe eficientizare, calculabilitate, previzibilitate și control, un „fast-food” al comunicării. În comunicarea incluzivă eficientizarea este înlocuită de răbdare, adaptare și empatie. În ceea ce privește calculabilitatea procesului comunicării incluzive se va urmări realizarea unei comunicări de calitate care să țină cont de particularitățile fiecărui student cu dizabilități.

În comunicarea cu acești tip de studenți prezivibilitatea este exclusă sau parțial exclusă, deoarece pentru a comunica eficient cu aceștia trebuie să eliminăm standardizarea limbajului utilizat, stereotipiile și lipsa de deschidere față de situații noi. Controlul asupra modelelor de comunicare utilizate de către studenții cu nevoi speciale este exclus. Cei care interacționează cu studenții cu dizabilități sunt cei care își adaptează limbajul verbal, nonverbal și paraverbal la necesitățile impuse de comunicării cu acest tip de studenți.

Noua paradigmă implică, de asemenea, identificarea punctelor forte individuale și a abilităților care trebuie dezvoltate. Individul nu mai este cel care ar trebui să se adapteze la mediu, ci mediul trebuie să vadă persoanele cu toate nevoile lor diferite, și să le trateze ca membri egali ai comunității.

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

Bibliografie

1. Abric, J.-C. (2002). *Psihologia comunicării. Teorii și metode*. București: Polirom.
2. ADCET. (2020, Septembrie 13). *Inclusive Communication - General Good Practice*. Preluat pe Septembrie 13, 2020, de pe Adcet.edu.au: <https://www.adcet.edu.au/inclusive-teaching/working-with-students/communication-tips/>)
3. Banca Mondială. (2018, Iulie 24). *World Bank Group Commitments on Disability-Inclusive Development*. Preluat pe Septembrie 11, 2020, de pe <https://www.worldbank.org/en/topic/socialdevelopment/brief/world-bank-group-commitments-on-disability-inclusion-development>
4. Bivol, V. (2012). „Abordări conceptuale ale dizabilității (revista literaturii)”. În *Analele Științifice ale USMF „N. Testemițanu”*, nr. 2(13), pp. 463-471
5. Comisia Europeană. (2010, Noiembrie 15). *Strategia europeană 2010-2020 pentru persoanele cu handicap: un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere*. Preluat pe Septembrie 12, 2020, de pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0636&from=EN>
6. Cordivano, S. (2019, Noiembrie 13). *Inclusive Communication: Three Principles*. Preluat pe Septembrie 12, 2020, de pe <https://medium.com/@sarah.cordivano/inclusive-communication-three-principles-cb8dbb6361cd>
7. DEX online. (2020). DEX online. *Dizabilitate*. Preluat pe Septembrie 30, 2020, de pe <https://dexonline.ro/definitie/dizabilitate>
8. DEX online. (2020). DEX online. *Handicap*. Preluat pe Septembrie 30, 2020, de pe <https://dexonline.ro/definitie/handicap>

Facilitarea accesului la educație: ghid de comunicare pentru studenții cu dizabilități

9. LEGE nr. 448 din 6 decembrie 2006, *Legea privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități*, Preluat pe Septembrie 12, 2020, de pe <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/77815>
10. Nuță, A. (2004). *Abilități de comunicare*. București: Editura SPER.
11. Organizatia Națiunilor Unite (ONU) (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). Preluat pe Septembrie 30, 2020, de pe <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>. Text complet la adresa: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_61_106.pdf
12. Organizația Mondială a Sănătății (2004). Clasificarea internațională a funcționării, dizabilității și sănătății: CIF. București: MarLink
13. Organizația Națiunilor Unite (ONU) (2020). *Accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în lume*, Preluat pe Septembrie 13, 2020, de pe <https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Accessibility-infographic.jpg>
14. Popovici, D. V., & Diaconescu, L. V. (2018). „Educația incluzivă a tinerilor cu dizabilități”. În *Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work*, 51(2), 80-88.
15. Pro Stem Cell. (2020, Septembrie 13). *Dizabilitate*. Preluat de pe <https://www.prostemcell.ro/articole/dizabilitate.html>
16. Ritzer, G. (2011). *Mcdonaldizarea societății* (ediția a II-a), București: comunicare.ro